



ЗАКОНОДАВЧЕ ВИЗНАЧЕННЯ НЕВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ ЯК ОЗНАКИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ВІДПОВІДНОГО ЗЛОЧИНУ

ВИТЯЗЬ Михайло Іванович - прокурор Київської області, державний радник юстиції 2 класу, здобувач кафедри кримінального права Національної академії прокуратури України

Рассматривается законодательное определение неисполнения соглашения о признании виновности как признака объективной стороны преступления, предусмотренного статьей 3891 Уголовного кодекса Украины; устанавливается его соотношение с нарушением соглашения и доказывается целесообразность использования последнего в тексте закона как более универсального.

Постановка проблеми

Запровадження в Україні нового Кримінального процесуального кодексу в 2012 році обумовило доповнення Кримінального кодексу України (далі – КК України) статтею 3891, якою передбачається кримінальна відповідальність за умисне невиконання засудженим угод, спрямованих на прискорення кримінального провадження, можливість досягнення яких встановлена новим процесуальним законодавством. Одним із видів таких угод є угода про визнання винуватості. Відповідно, невиконання засудженим угоди про визнання винуватості утворює об'єктивну сторону злочину, передбаченого статтею 3891 КК України. Із змісту диспозиції кримінально-правової норми, передбаченої цією статтею, витікають ознаки об'єктивної сторони цього злочину. Стає зрозумілим, що діяння, яке утворює його об'єктивну сторону, полягає в невиконанні кримінально-процесуальної за своєю природою угоди про визнання винуватості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за темою

З огляду на новизну самого процесуального інституту угоди про визнання винуватості, фундаментальних наукових розробок цієї проблеми в Україні поки що не існує. З'являються лише перші наукові статті та тези повідомлень з науково-практичних конференцій, зокрема, В.Д. Берназа, А.П. Власової, О.Г. Наджафова, П.В. Пушкар, Г.П. Середи [1, 2, 3, 4, 5] та інших фахівців у галузі процесуального права. Публікації кримінально-правового характеру за цією темою в Україні відсутні.

Метою даної роботи є визначення поняття «невиконання угоди» в структурі об'єктивної сторони злочину, передбаченого статтею 3891 КК України, та його співвідношення з поняттям «порушення угоди», яке є характерним для слововжитку в інших галузях права, а також обґрунтування відповідних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення кримінально-правової норми, відображеної в зазначеній статті.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Термін «невиконання» достатньо часто використовується в КК і вказує на пасивну поведінку як правило суб'єкта злочину – тобто на злочинну бездіяльність. Так, наприклад, у статті 140 КК ідеться про невиконання медичним або фармацевтичним пра-

цівником своїх професійних обов'язків; у статті 166 КК – про невиконання обов'язків по догляду за дитиною тощо. Однак іноді ним характеризується й поведінка потерпілої сторони: у статті 206 КК – примушування до невиконання угоди; в статті 280 КК – примушування до невиконання службових обов'язків працівника транспорту; в статті 355 КК – примушування до невиконання цивільно-правових зобов'язань тощо.

Як видно, в більшості випадків законодавець говорить про невиконання обов'язків або зобов'язань. Поруч з тим зустрічаються й формулювання, аналогічні закріпленому в статті 3891 КК, тобто про невиконання угоди. Донині невиконання угод, пов'язувалося лише з галузями права цивільно-правової спрямованості. Щодо злочинної бездіяльності в інших галузях правового регулювання, зазвичай йшлося про невиконання обов'язків. Однак введення до Кримінального процесуального кодексу України 2012 року особливого порядку кримінального провадження на підставі угод та введення відповідної кримінально-правової норми, що забороняє їх порушення з боку засудженого, потребує переосмислення та уточнення цих термінів.

Етимологічні підвалини словосполучення «невиконання угоди» необхідно шукати в цивільному праві. Для цієї галузі права угода є основним предметом правового регулювання. Окремими видам угод присвячені цілі розділи Цивільного кодексу України (далі – ЦК), а вчення про угоди, умови їх дійсності, порядок їх виконання та невиконання є центральним для цивільно-правової науки через пріоритетність диспозитивного методу регулювання цивільних правовідносин. Цивілісти розглядаючи угоду про визнання винуватості зазначають, що запропонована новим КПК угода має спільні ознаки з будь-якою цивільною угодою, оскільки має подібну конструкцію та складається з структурних елементів притаманних цивільній угоді, а також спрямована на виникнення взаємних прав та обов'язків сторін угоди, але в силу своєї приналежності до іншої галузі права та специфіки правового регулювання наділена

особливостями, притаманними виключно даному виду угод [6].

Цивільне законодавство оперує такими поняттями як «виконання зобов'язання» (ст. 526 ЦК); «порушення зобов'язання», «невиконання зобов'язань» (ст. 610 ЦК); «порушення договору» (ст. 651 ЦК). При цьому термін «договір» або «угода» в цивільному праві є багатозначним, та нерідко визначає саме зобов'язання, зокрема коли йдеться про невиконання угоди.

У статті 526 ЦК говориться, що «зобов'язання має виконуватись належним чином відповідно до умов договору...». Умови договору, згідно статті 628 цього кодексу, визначаються сторонами і погоджуються ними та становлять зміст договору. Невиконання зобов'язання або його виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання, визнається, відповідно до статті 610 ЦК порушенням зобов'язання (виділено мною – М.В).

Тобто, на відміну від кримінального, цивільне законодавство одночасно оперує такими поняттями як невиконання та порушення угоди. При цьому ці дії не є тождесними та співвідносяться як частина та ціле. А саме, невиконання є частиною порушення угоди, оскільки порушення може проявлятися як в невиконанні, так і в неналежному виконанні зобов'язання.

У статті 3891 КК йдеться лише про невиконання угоди, тобто кримінально караною має визнаватися лише повна відмова від виконання обов'язків, які покладаються на винного угодою про визнання винуватості. Але, як мають кваліфікуватися дії засудженого, якщо він не відмовляється від виконання покладених на нього обов'язків, але виконує їх не належним чином, наприклад несвоєчасно? Чи мають такі дії визнаватися злочинними, якщо так, то на якій підставі, адже Кодекс говорить лише про невиконання?

Криміналісти тлумачать термін невиконання розширювально, та пропонують притягати до кримінальної відповідальності за будь які дії, пов'язані з порушенням угоди про визнання винуватості [7, с. 893]. Але кримінально-правові норми, як відомо, не можуть підлягати розширювальному

тлумаченню. Кримінально караною необхідно визнавати лише таку бездіяльність засудженого, яка характеризується повною відмовою від виконання покладених на нього обов'язків, тому що так вирішив законодавець.

Однак не варто залишати поза увагою кримінального права й поведінку особи, пов'язану з частковим невиконанням або неналежним виконанням угоди про визнання винуватості. На цей випадок цивільно-правова доктрина створила родове поняття, що охоплює будь-які протиправні зловживання з боку одного з контрагентів угод, а саме – порушення угоди. Порушення охоплює собою як невиконання угоди, так й її неналежне виконання.

Екстраполюючи зазначене на статтю 3891 КК України, необхідно говорити, що відповідальність має бути встановлена не лише за невиконання, а й за неналежне виконання угоди про визнання винуватості. При цьому, якщо під невиконанням розуміють повну відмову від виконання обов'язків, то під неналежним виконанням угоди про визнання винуватості необхідно розуміти наступні випадки:

- виконання угоди про визнання винуватості неналежною стороною, тобто перекладення або делегування засудженим покладених на нього угодою про визнання винуватості обов'язків іншій особі, наприклад, делегування іншій особі обов'язків щодо сприяння в розкритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою;

- часткове виконання обов'язків, тобто виконання певної частини обов'язку, покладеного угодою, та невиконання решти, наприклад, повідомлення не всієї інформації щодо вчиненого іншою особою кримінального правопорушення;

- прострочення виконання, тобто несвоєчасне виконання засудженим обов'язків, передбачених угодою про визнання винуватості, наприклад, несвоєчасне проходження курсу лікування від алкоголізму чи наркоманії, або несвоєчасне повідомлення кримінально-виконавчої інспекції про зміну місця проживання;

- виконання в неналежному місці, наприклад, проходження курсу лікування від алкоголізму, наркоманії чи іншого захворювання в непередбачених угодою лікувальних закладах;

- виконання необумовлених угодою дій замість тих, що мали виконуватись, наприклад, повідомлення неправдивої інформації при сприянні в розкритті кримінального правопорушення вчиненого іншою особою.

Викладене дозволяє стверджувати, що в назві та тексті статті 3891 КК України словосполучення «невиконання угоди» доцільно замінити словосполученням «порушення угоди». Незначна за обсягом, але суттєва за змістом модифікація законодавчого визначення об'єктивної сторони цього злочину забезпечить максимальне охоплення кримінально-правовим поняттям відповідних йому кримінальних ситуацій. Можливе заперечення проти такої пропозиції, засноване на тому, що її реалізація призведе до посилення кримінальної відповідальності, до розширення меж кримінально-правового реагування тощо. Не заперечуючи проти цього зазначимо, що в умовах, коли угоди про визнання винуватості вперше в історії України в запропонованому виді проторують собі шлях для широкого застосування, необхідне відповідне кримінально-правове забезпечення охорони цього поступу.

Характеристика законодавчого визначення злочинного діяння в структурі об'єктивної сторони нового злочину, передбаченого статтею 3891 КК України, є лише першим кроком у пізнанні сутності такого важливого об'єктивного елементу у складі злочину, що досліджується, як його об'єктивна сторона.

Подальші наукові розвідки, націлені на з'ясування об'єктивної сторони цього злочину, повинні спрямовуватись на пізнання суспільно небезпечних наслідків порушення угоди про примирення і встановлення тим самим зв'язку об'єктивної сторони з об'єктом та предметом цього злочину.

АНОТАЦІЯ

Розглядається законодавче визначення невиконання угоди про визнання винуватості як ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого статтею 3891 Кримінального кодексу України; з'ясовується його співвідношення з порушенням угоди і доводиться доцільність використання останнього у тексті закону, як більш універсального поняття.

SUMMARY

The paper considers a sign of the objective side of crime under Article 3891 of the Penal Code, an act. Namely, compared the terms « failure agreement» and «breach of the agreement.» The conclusion about the feasibility of using the text of the criminal law of the term «breach of the agreement.»

Література

1. Берназ В.Д. Неледва Н.В. Деякі проблеми реалізації новітньої доктрини КПК України / В.Д. Берназ // Вісник прокуратури : Загальнодержавне фахове юридичне видання . – 2012 . – №7 . – С. 93-97.

2. Власова Г.П. Практика застосування спрощеного кримінального судочинства в окремих країнах СНД / Г.П. Власова // Європейські перспективи : Науково-практичний журнал. – 2013. – №8. – С. 61-66.

3. Наджафова О.Г. Угоди за Кримінальним процесуальним кодексом України / О.Г. Наджафов // Вісник прокуратури : Загальнодержавне фахове юридичне видання. – 2012 . – №9 . – С. 44-53.

4. Пушкар П.В. Угода про визнання вини у сучасному кримінальному процесі: порівняльно-правове дослідження: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 /

П.В. Пушкар ; Акад. адвокатури України. – К., 2005. – 23 с.;

5. Серета Г.П. Особливості угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні / Г.П. Серета // Вісник національної академії прокуратури України: Загальнодержавне фахове юридичне видання . – 2012 . – №2 . – С. 5-9.

6. Турчак І.О., Ваньчук І.Д. Угода про визнання вини та мирова угода: співвідношення понять / І.О. Турчак // «Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу», науковий семінар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://adwokat-lmw.at.ua/publ/ugoda_pro_viznannja_vini_ta_mirova_ugoda_spivvidnoshennja_ponjat/1-1-0-8.

7. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 2 / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – Харків, 2013. – 1040 с.